

Gondolatok a relaxációs módszer iskolai alkalmazásáról

A modern nyelvoktatás témakörében könyvtárnyi szakirodalom áll már a szakemberek és érdeklődők rendelkezésére. Mit jelent a modern nyelvoktatás? Modern azaz divatos, vagy modern azaz eredményes, jobb a korábbinál, korszerű? Úgy érzem, a divatos és eredményes nyelvoktatás nem minden esetben korrelál. Napjaink idegennyelv-oktatásában tért hódított a relaxációs módszer, a Nyugaton superlearning-ként ismert irány. A mindenkor divatos nyelvtanulási módok – amelyek többnyire gyors, látványos, erőfeszítést nélkülöző eredménnyel kecsegtetnek – megfigyelhetően a nyelvtudomány, a pszichológia, a logika, a filozófia főbb kutatási irányainak vetületei.

A 60-as években az uralkodó nyelvészeti irány a leíró grammatika volt. Jegyzetek sokasága készült a szófajonként, részletesen kimunkált leíró nyelvészeti elvekről.

Az elv megjelenését az idegennyelvtanítás gyakorlatában a hatalmas mennyiségű, nyelvtani szabályok alapján csoportosított *szóanyag*, a „kivételek”-re történő fokozott odafigyelés jelentette, az elsajátítás adekvát módszere a magolás volt. Ezen elv pozitív elemeként a *mennyiség* emelhető ki. Ez a lexikális tudás jó alapnak bizonyult, de nem volt elegendő a tényleges nyelvtudás megszerzéséhez.

A 70-es évek új nyelvleírási stílusa a nyelvi adatok aprólékos *összehasonlításának*, jelentésük boncolgatásának igénye lett. Hátterben a logika, filozófia, számítógépes nyelvészet új eredményei álltak (*Noam Chomsky: Deep Structure, Surface Structure and Semanthic Interpretation; George Lakoff: On Generative Semantics*). A transzformációs-generatív grammatika hatása a nyelvoktatásban a *drillek* megjelenésében tükröződött.

A 80-as években a transzformációs grammatikát a szintaxisban a *szemantika, szemiotika* előtérbe kerülése váltotta fel, melynek háttérét a jel- és gesztusbeszéd leírása, vizsgálata, a pszichoanalitikus orientációjú kutatások támasztották alá vagy éppen váltották ki. Az elmélet hatása a *kommunikatív* nyelvoktatási módszer megjelenésében fedezhető fel. Az ekkor megjelenő tankönyvek, tananyagok főképpen csak dialógusokat tartalmaztak, ami a beszédközpontú nyelvoktatási modellt célozta meg, a szisztematikus nyelvtanítást mellőzte.

A 90-es évek új nyelvészeti iránya a *kognitív* megközelítés, az agy (brain) áll a megismerés középpontjában. Az alkalmazott nyelvészet s általa a gyakorlati nyelvoktatás az agy kihasználatlan potenciáljának hasznosítására törekszik, az *agy jobb féltekéjének* aktivizálására épül. Míg a bal agyfélteke a logikus, analitikus gondolkodás színtere, a jobb félteke a szintetikus, intuitív, kreatív gondolkodásért felelős. A tradicionális tanulási minta a bal agyfélteke működésére épít. Ez a szellemi kapacitásnak mindössze 4-10%-át teszi ki, míg a jobb agyfélteke szinte kihasználatlan.

A relaxációs (superlearning) nyelvtanulási módszer története tipikusan amerikai sikerstory. Két amerikai újságíró kelet-európai útja során 1968-ban fedezte fel a bolgár *Georgi Lozanov* szófiai pszichiáter módszerének leírását, amit a professzor a hatvanas évek elején fejlesztett ki és 1966-ban hozott nyilvánosságra. Az újságírók tudósítása láncreakciót váltott ki, nyugati nyelvészek figyeltek fel rá, majd miután egy szófiai kongresszuson a szerző nem adott kielégítő választ a kérdéseikre, maguk fejlesztették tovább az ötletet. Végül 1978-ban megjelent Lozanov professzor „Suggestologia” című könyve, ami az Amerikából útjára induló superlearning nyelvtanulási módszer elméleti alapjául szolgált.

A relaxációs nyelvtanulási módszer főbb jellemzői:

1. az agy jobb féltekéjének aktivizálása,
2. a beszéd és klasszikus zene harmonikus összekapcsolása,
3. stressz nélküli nagy tanulási tempó.

Fázisai: A passzív és aktív fázisok anyagrészenként ismétlődő váltakozásával biztosítható az énerővel/energiával való gazdálkodás folyamatossága, a dinamika elvének érvényesülése. Ily módon a napi 6-8 szuggesztópéd óra is optimális lehet különösebb pszichovegetatív zavarok nélkül. A *passzív fázis* elernyedést, relaxációt, erőgyűjtést tesz lehetővé, regeneráló hatást biztosít. Az *aktív fázis* éberséget, aktivitást jelent.

A szuggesztópéd óravezetés menete:

Aktív anyagbemutatás: A tananyagot klasszikus zene kíséretében érthető, tagolt, szuggesztív intonációval közli a tanár. A lassú előadás közelíti az anya-gyermek párbeszéd jellegét. Sokan helytelenítik ezt a tempót, pedig a jó kiejtést alapozza meg: a résztvevők a célnyelv egyes fonémáit felerősítve érzékelik és ezért könnyebben reprodukálják.

Passzív fázis: A mély testi és szellemi lazítás állapotában (alfa szint) elérhető a koncentráció és szuggerálhatóság optimális állapota. A tanuló a szöveg egységeit belső képekhez kötve vési emlékezetébe. A kognitív folyamat nem analitikus, hanem szintetikus és asszociatív. Az elmélyítést halk zenei aláfestés segíti.

Aktivizáló, gyakorló fázis: A kreatív, játékos gyakorlatokkal a nyelvi sémákat konkrét beszédhelyzetekbe visszük át.

A *nagy anyagmennyiség elve* szerint nagyszámú információ éri a hallgatót. A nagy mennyiségű szöveg, nyelvtani ismeret és a tanuló nyelvi készség szintjét meghaladó nehézségű feladat, lehetővé teszi a fejlődést. Az anyag elsajátításában nem maximalista, a passzív szókinccs bármikor lehívható. Lényeges elem a hibák maximális tolerálása. Ez a modell az anyanyelv-tanulás mintáját követi, a nagy anyagmennyiséget fokozatosan, ciklikus ismétlésekkel mélyíti el.

Az *emotionalitás elve* szerint a relaxációs módszer speciális környezetet, berendezést igényel, ami ma leginkább a magán nyelviskolákban biztosítható.

Felmerül a kérdés, a relaxációs módszer mely elemei építhetők be az iskolai nyelvoktatásba?

relaxációs módszer	az iskolai nyelvtanítás
1. szuggesztív tananyag +	+ új nyelvkönyvek
2. barokk zene +	+ magnó
3. időkeret (6-8 óra) +	- 45 perc
4. esztétikai szempontok (környezet, színek, hang) +	- nagyvárosi zaj, sivár tantermek,
5. speciális bútorzat +	- kényelmetlen padok
6. a tanulási gátlások megszüntetése +	- osztályozás
7. a tanár +	+ a tanár

A fenti összeállítást figyelembe véve az iskolai keretek között folyó nyelvoktatás szinte esély nélkülinek tűnik a magániskolákkal szemben. Mégis érdemes a módszer által előírt elemek közül azokat kiemelni, amelyeket a tanár a maga kvalitásaival közvetíteni tud.

1. Az utóbbi időben változatos, színes tananyag áll a nyelvtanulók részére, amely alapján biztosítható a nagy anyagmennyiség elve.

2. Tanulás közben bármikor alkalmazhatók a zenei betétek.

3.4.5. Az időkeretek és a tárgyi berendezések már nagyobb eltérést mutatnak.

6.7. A tanulásban különösen fontos tanulási gátlások megszüntetése kifejezetten a *tanár* személyiségének függvénye.

A nagy anyagmennyiség elvére épülő, egyértelműen teljesítménycentrikus munkaszervezés az alapvetően nem büntetésre irányuló, demokratikus tanár/diák viszony kiépítésével még az olykor sanyarú iskolai feltételek között is gyümölcsöző lehet. A siker kulcsa a *tanár* kezében van. Úgy gondolom, ezen a ponton összeérhet a modern és ered-

ményes nyelvtanítás fogalompárosa. Ez viszont nagy szakmai fegyelmet, állandó önképzést, és kísérletező kedvet igényel.

IRODALOM

*Hinkelmann, Gunhild: Leichter Lehren; Verlagsges. mbH, An der Weide 27-28.
2800 Bremen, 1988*

SOLYMOSI MÁRIA

A „másik ember”

Karácsony Sándor (1891-1952) és az „alexandriánusok”

A „Karácsony Sándor öröksége” egynapos tudományos ülészak – amelynek apropóját Karácsony Sándor születésének 100. és halálának 40. évfordulója adta – tanulmánycsokorral tisztelgett (1) a magyar tudományos gondolkodás-történet méltatlanul elfelejtett alakjának, aki már életében is rajongó tisztelet és ugyanakkor kételkedő (olykor ellenségeskedő) kritika tárgya volt. Alábbiakban e tanulmányokban – meg Boros Dezső kiadatlan írásaiban – kívánunk tallózni, nem vindikálva magunknak sem eredetiséget, sem valaminő felfedezést.

1948 után kényszernyugdíjaztatás, visszaszorítás, a társadalmi-politikai életből való kiátkozás – tiltó elhallgattatás – volt osztályrésze. A mai 40-50 éves generáció – s a fiatalabbak – nemigen ismerik. A „demokratikus szocializmus” korszaka kezdte meg újra-élesztését, jóllehet az „oldódás” a 70-es, de még inkább a 80-as évek elejétől tapasztalható.

Az ügy egyik jelentős harcosa *Lendvai L. Ferenc* volt, aki szerint Karácsony Sándor és a MKP viszonyát elsősorban nem az ideológia, hanem a politika oldaláról lehet megérteni; a politikai szövetséget a szektás, dogmatikus gyakorlat mondta fel. (2)

Vitányi Iván szerint Karácsony Sándor gondolkodásában egyaránt helyet kap a kereszténység, a népiség, a liberalizmus és a szocializmus. Nem elegyüket kereste, hanem konzekvens rendszerüket. Újrafelfedezését tehát tovább kell folytatni a mai népi, keresztény, liberális, plurális eszmerendszer szerint is. (3)

E sorok írója tart tőle, hogy Karácsony Sándor életművének „végleges” értékelésére még nem érett meg az idő. Nemcsak saját tehetségének korlátai, illetve szubjektívizmustól sem mentes bizonytalankodása (4), hanem az életmű belső bonyodalmissága miatt sem.

Jóllehet a források és a támpontok – bizonyos évek kietlen pusztaságával szemben – örövendetesen megszorodtak, mi több: gyakorlatilag csaknem áttekinthetetlen mennyiségűvé duzzadtak – ami a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen 1991 májusában megtartott tudományos ülészak anyagával (5), illetve *Boros Dezső* kiadatlan dolgozataival (6), továbbá *Fabricsius Kovács Ferenc, Varga Domokos, Buda Béla, Lányi Gusztáv, Kontra György, Vitányi Iván, Tankó Béla, Varga Zoltán, Dankó Imre, Böhm Károly, Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor, Szende Aladár, Pethő Sándor, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Szekfű Gyula*, – negatíve pedig *Mátrai László, Bóka László* és *Kerékgyártó Elemér* munkásságával függ össze. S akkor még nem is szóltunk például *Németh Lászlóról*, akinek ugyancsak volt véleménye a Karácsony Sándor körüli dolgok állásáról (például arról, hogy ennek a „narodnyik dilettánsnak” – ez a minősítés természetesen nem tőle származik – a filozófiai eszme-futtatásait ketten-hárman ha értették, jóllehet Karácsony szerinte is „mágnes-ember” volt: vonzásából alig lehetett „szabadulni”. Így volt ezzel *Kondor Imre* is (7) és sokan mások.